

Stichting NVBS-Railverzamelingen

Postadres: Postbus 1384, 3800 BJ Amersfoort

Bezoekadres: Stationsplein 43, 3818 LE Amersfoort

Fotograferen voor de eeuwigheid

Handleiding voor het scannen en beschrijven van foto's

versie 20140311

Deze handleiding bestaat uit twee delen:

- 1) Het artikel *Fotograferen voor de eeuwigheid* uit Op de Rails 2014-4 met algemene tips over
 - het scannen van dia's en negatieven
 - het vastleggen van de informatie over digitale foto's, dia's, negatieven in een Excel-bestand of database.
- 2) Een beknopte versie van de handleiding die wij bij de SNR gebruiken voor het beschrijven en van trefwoorden voorzien van de foto's in onze beeldbank.

We hopen met deze handleiding duidelijk te maken wat er nodig is om je fotocollectie niet alleen voor jezelf maar (later) ook voor anderen toegankelijk te maken. Deze handleiding is daarvoor een advies. Het gaat het vooral om dat je met een vaste systematische aanpak te werk gaat.

Een fotocollectie die is geordend en beschreven op de manier zoals uiteengezet in deze handleiding zal zonder problemen bij de SNR of een ander railarchief ondergebracht kunnen worden.

Heb je vragen naar aanleiding van deze handleiding neem dan contact op met René Jongerius, coördinator digitalisering van de SNR, via digitaal@nvbs.com.

De Stichting NVBS-Railverzamelingen

Algemene tips

(artikel uit *Op de Rails* 2014-4)

De digitale fotografie heeft onze hobby veranderd. Geen lijvige fotoalbums meer, geen uitwisseling met hobbygenoten door elkaar afdrukken op te sturen, maar mappen met bestanden op de PC en foto's geplaatst op Flickr of op eigen websites. Veel NVBS-leden willen hun negatieven en dia's digitaliseren, of zijn daar al mee begonnen. Ook de Stichting NVBS-Railverzamelingen (SNR) speelt hierop in en is doende een beeldbank op te zetten, die in de loop van 2014 voor leden via de NVBS-website toegankelijk zal worden. Regelmatig vragen leden hoe zij het digitaliseren van hun negatieven/dia's en het beschrijven en ordenen van hun materiaal het beste kunnen aanpakken. Dit mede met het oog op eventuele schenking later aan de SNR. Dit artikel is een advies hoe je te werk kunt gaan op een wijze die goed aansluit op hoe de SNR zijn beeldbank inricht.

SNR beschikt over een collectie van honderdduizenden dia's, negatieven en afdrukken. Deze collectie konden we opbouwen doordat leden de door hen gemaakte foto's ter beschikking stelden aan onze vereniging. Onze collectie is een belangrijk bron van informatie voor onderzoekers van de geschiedenis van het spoor- en trambedrijf. Ons beeldmateriaal wordt vaak gebruikt als illustratiemateriaal in *Op de Rails*, *Rail Magazine* en in boeken op het terrein van onze hobby. Dat willen we in de toekomst graag zo houden en daarom hopen we dat ook de leden van vandaag hun foto's voor opname in de NVBS-Railverzamelingen ter beschikking zullen stellen.

Bij SNR is een groep vrijwilligers ('Team Digitaal') doende foto's, dia's en negatieven te scannen en in een database te beschrijven. Uiteraard kunnen ook digitale foto's in de database worden opgenomen. Zoals gezegd: de NVBS-beeldbank wordt in de loop van 2014 via de NVBS-website voor alle leden toegankelijk. Natuurlijk kun je je foto's ook via een eigen website, Flickr of een van de vele railhobbysites digitaal publiceren. Daar is niets mis mee en dat levert voor de hobbygenoten leuke websites op. Maar die websites bieden geen continuïteit; ooit stopt de account of houdt de beheerder er mee op. Bij SNR zorgen de vrijwilligers van Team Digitaal er voor dat foto's duurzaam opgeslagen en bewaard worden zodat ze blijvend voor hobbygenoten beschikbaar zijn. Vandaar de 'eeuwigheid' in de titel van dit artikel.

Bij het opbouwen van de NVBS-beeldbank volgen we een gedetailleerd protocol. Dat is nodig, want bij SNR hebben we allerlei soorten materiaal: van glasplaten tot digitale foto's, van foto's van onze leden via ansichtkaarten tot foto's van persbureaus, van foto's waarvan we datering exact weten, tot foto's waar de datering slechts bij benadering bekend is. Hierna beschrijven we een aanpak waar leden voor hun eigen fotomateriaal mee uit de voeten moeten kunnen. Een fotocollectie die op deze manier is geordend en beschreven, kan zonder problemen bij SNR of een ander railarchief worden ondergebracht. Maar uiteraard hebben we graag dat NVBS-leden eerst denken aan de SNR...

In het navolgende gaan we eerst in op enkele algemene uitgangspunten die zowel voor digitale opnames als voor het scannen van negatieven en dia's van belang zijn. Daarna bespreken we het scannen en tot slot het beschrijven van de digitale bestanden.

Uitgangspunten

1 *Bewaar altijd het onbewerkte, originele digitale bestand*

Voor eigen gebruik, je eigen website of gewoon op je pc, wil je natuurlijk je foto's bijsnijden en bewerken, maar een uitgever gaat later liever aan de slag met een onbewerkt bestand. Sla daarom de originele bestanden uit je digitale camera of de scans van je negatieven of dia's op in een map 'moederbestanden'. Zet dan kopieën in een map 'werkbestanden' en bewerk verder alleen die kopieën. Het voordeel is dat je altijd het origineel nog hebt als er bij het Photoshopen iets mis gaat.

De originele scans van negatieven en dia's kun je het beste opslaan in (de archiefstandaard) TIFF, eventueel in JPEG (maar dan wel opslaan in hoogste kwaliteit = minimale compressie). Die TIFF-bestanden nemen weliswaar veel ruimte in op de harde schijf, maar wat kost die tegenwoordig nog? Als je je digitale camera zo hebt ingesteld dat hij de foto's opslaat in RAW-bestanden, kun je die natuurlijk bewaren als 'moederbestanden'. Maar het is dan verstandig ook onbewerkte 'moederbestanden' in JPEG¹ op te slaan omdat RAW-bestanden niet altijd zonder problemen leesbaar zijn.

¹ Bestanden opgeslagen in JPEG hebben de bestandsextensie JPG of JPEG.

2 *Bewaar ook het originele negatief of de originele dia*

De neiging is om na het scannen van negatieven en dia's de originele dragers weg te gooien. Voortaan kun je immers met het digitale bestand werken en dat weggooien bespaart kastruimte. Dat weggooien is in de archiefwereld echter niet gebruikelijk. Mocht een opname in een publicatie worden gebruikt dan kan er aanleiding zijn het origineel opnieuw te scannen om er echt het maximum aan detail uit te halen.

3 *Geef je bestanden een nummer*

Het lijkt praktisch om alle informatie over je foto vast te leggen in de bestandsnaam. Dat levert dan bestandsnamen op als:

Hofplein_mr serie 127-151 ahr serie 1301-1350 lijn 20_ook mr 427_15 oktober 1930

Dat is voor eigen gebruik misschien wel handig maar het maakt het later opnemen in een digitale beeldbank buitengewoon omslachtig. Geef de bestanden die je wilt bewaren daarom gewoon een nummer en neem (met dat nummer erbij) een leesbare beschrijving op in een Excel-bestand of database (zie hierna).

Dat nummer kan een simpel volgnummer zijn of een filmnummer en volgnummer (te beginnen met 1-01). Maak onderscheid tussen digitale foto's, scans van dia's en scans van negatieven, door er resp. DIG, DIA of NEG voor te zetten. Houd rekening met de omvang van je verzameling. (Voorbeeld: DIA0001 is voldoende voor 9999 dia's; NEG001-01 voor 999 films.)

Zet het nummer trouwens ook op het diaraampje of het zakje van het negatief, zodat de originele drager altijd weer bij de scan te vinden is.

4 *Leg essentiële informatie over je foto's vast in een Excel-bestand.*

Door de informatie over je foto's in een Excel-bestand vast te leggen, kunnen wij die informatie later gemakkelijk importeren in onze database. Bovendien heeft je foto zonder die informatie voor het nageslacht helemaal geen waarde. Ook vastleggen in een databasepakket waaruit je een export in Excel kunt maken, is mogelijk. Kies dan wel een populair en bekend pakket zoals Microsoft Access. Gebruik onder geen beding Microsoft Word, omdat het importeren van deze bestanden in databases (niet alleen de onze) uitermate moeizaam gaat.

5 *Maak zelf al een selectie van foto's die echt de moeite waard zijn.*

Moesten leden vroeger zuinig zijn op hun celluloid, tegenwoordig kost het maken en bewaren van een extra foto bijna geen cent. Met de repeteerstand van de digitale camera is het ook reuze makkelijk van een naderende trein of tram meerdere opnames te maken. Maar het is voor de kleine groep vrijwilligers bij SNR (of een van de andere railarchieven) natuurlijk ondoenlijk zelf duizenden, tienduizenden bestanden door te lopen en een selectie te maken.

Wees daarom selectief in wat echt de moeite van het bewaren waard is en gooi het mindere materiaal weg. Selecteer op fotografische kwaliteit (compositie, belichting, scherpste). Selecteer ook op onderwerp. Niet alleen actualiteit (omleidingen, werkzaamheden, de laatste dagen van lijn 25 en plan V) maar ook het gewone railbedrijf, niet alleen materieelfoto's maar ook stations en haltes. Reizigers en personeelsleden mogen (met hun toestemming) ook best eens op de foto. Een compacte verzameling van mooie en goed beschreven foto's is eerder het bewaren waard dan een grote verzameling waar de digitale bezem nog doorheen moet.

6 *Maak een back-up van je bestanden*

Iedereen weet het: Een harde schijf kan zo maar crashen en de vele dagen besteed aan het fotograferen, scannen en beschrijven kunnen zo verloren gaan. Maak daarom regelmatig een back-up van je bestanden en sla die op een veilige plaats op, bij voorkeur buiten je eigen woning. Eventueel kun je je back-ups al bij SNR opslaan, maar dan moet je verzameling wel aan voorgaande uitgangspunten voldoen en willen we wel afspraken maken over toekomstig gebruik.

Scannen van dia's en negatieven

Kies voor het scannen een apparaat waarmee goede tot professionele resultaten haalbaar zijn, bijvoorbeeld: de Canon 4400F, de Epson V600/V700 of de Reflecta DigitDia 5000/6000. Deze laatste is alleen bruikbaar voor het scannen van dia's. Het is een open deur, maar zorg dat je het gebruik van het apparaat goed onder de knie hebt voordat je echt aan de slag gaat.

Bij SNR stellen we onze scanners altijd in op kleur (24 bit, standaard RGB). Ook als we zwart-wit negatieven scannen. Onze ervaring leert dat dit de minste problemen oplevert bij het later bewerken met Photoshop.

Voor de scanresolutie hanteren we als uitgangspunt dat een afdruk moet kunnen worden gemaakt met een formaat van minimaal 330 mm met 300 dots per inch (dpi). Terugvertaald naar de scanresolutie op het origineel betekent dit:

- 35mm: minimaal 2.800 dpi
- 60x60 mm: minimaal 1.650 dpi
- 60x90 mm: minimaal 1.100 dpi
- 65x110 mm: minimaal 1.200 dpi
- 100x150 mm: minimaal 600 dpi

We maken onze scans zo ruim dat alle randen van foto, negatief of dia er op staan. Op die manier gaan er geen spoor- en tramdetails verloren. Zoals al opgemerkt, slaan we deze 'moederbestanden' op in TIFF.

Verbeteren van digitale bestanden

Van deze moederbestanden maken we bij de SNR kopieën in JPEG (de zgn. werkbestanden) die we met Photoshop Elements of CS als volgt verbeteren:

- spiegelen en kantelen indien het origineel niet goed in de scanner lag of het fototoestel schuin is gehouden;
- verbeteren kleur, belichting en scherpte;
- verwijderen van stof en beschadigingen;
- bijsnijden van de randen: overbodige voorgrond en lucht mag worden weggesneden, maar spoor- en tramdetails worden behouden.

Één ding is streng verboden: het wegretoucheren van minder fraaie details zoals lantaarnpalen die uit locomotiefketels steken. Met dat soort wijzigingen wordt de afgebeelde realiteit geweld aangedaan en ontstaat een verkeerd beeld van hoe de omgeving er uit zag.

Vastleggen essentiële informatie

Leg in het Excel-bestand (of je database) in ieder geval de volgende informatie vast:

Veld 1: Bestandsnummer

Zie eerder in dit artikel de toelichting over het nummeren van je bestanden.

Veld 2: NVBS-fotonummer

In het verleden werden foto's uitgewisseld met een NVBS-fotonummer². Dit systeem is grotendeels in onbruik geraakt, maar mocht je in het verleden foto's hebben verspreid, voorzien van zo'n NVBS-nummer, dan kun je dat desgewenst hier vermelden. Heb je geen NVBS-nummers gebruikt, dan kun je dit veld weglaten.

Veld 3: Naam van de fotograaf

Als jouw collectie alleen eigen foto's bevat, dan kun je dit veld weglaten. Soms hebben leden echter negatieven of dia's van anderen overgenomen en dan is het uiteraard nodig de naam van de fotograaf te vermelden. Gebruik de conventie 'naam, voorletters' of 'naam, voornaam', dus bijvoorbeeld 'Jongorius, René'.

Veld 4: Datum waarop de foto is gemaakt

Gebruik de conventie jjjj-mm-dd (jaar-maand-dag), dus bijvoorbeeld 2013-05-03. Zorg er in Excel trouwens voor dat alle cellen worden ingesteld op 'tekst'; dat voorkomt dat Excel de inhoud van de datumvelden verhaspelt.

Veld 5: Beschrijving van wat er op de foto staat

Geef hier een goede en getrouwe beschrijving van wat er op de foto staat, zoals:

- (bij trein, metro en interlokale tram) plaats, station, baanvak (begin- en eindstation);
- (bij stadstram) plaats, straat;
- bijzondere objecten en gebouwen, zoals seinhuizen, bruggen, waterkranen;
- (bij trein) treinnummer, (bij tram en metro) lijnummer;

² Het NVBS-fotonummer bestaat uit een negatiefeigenaarnummer (dat destijds werd toegewezen door de beheerder van de NVBS-collecties) en een volgnummer.

- maatschappijnamen en materieelnummers.
Hoe vollediger, hoe beter de beschrijving.

Veld 6: Trefwoorden

Een goede beschrijving is al grotendeels voldoende om te kunnen zoeken naar foto's van een bepaalde locatie met bepaald materieel en bepaalde onderwerpen. Maar daarnaast kennen we in de NVBS-beeldbank volgens een vaste aanpak trefwoorden toe. Deze trefwoorden zijn een extra hulpmiddel om gericht te kunnen zoeken. Je kunt de NVBS-trefwoorden gebruiken, maar uiteraard kun je ook werken met een eigen (maar voor anderen wel begrijpelijke) trefwoordenlijst. Neem de trefwoorden achter elkaar op, steeds gescheiden door een puntkomma (;) en spatie.

Bij de NVBS-beeldbank gebruiken we naast de vaste trefwoordenlijst ook een vaste manier van beschrijven van wat er op een foto staat. De handleiding vind je hierachter.

Geen scanner, wel vastleggen?

Ook als je niet van plan bent je dia's of negatieven te gaan scannen maar wel ooit je collectie wilt overdragen, dan nog heeft het zin om je materiaal op de hiervoor aangegeven manier te nummeren en te beschrijven. Bij de SNR hebben we inmiddels heel wat dia's met onleesbare of onvolledige teksten op het diaraampje. Hoe mooi die dia's soms ook zijn, zonder goede beschrijving hebben de railhobbyïsten die na ons komen er niet veel aan.

Tot slot

Al dit werk doe je natuurlijk allereerst om zelf zolang mogelijk gemak en plezier te hebben van je foto's. Maar als het je bedoeling is om jouw materiaal ooit over te dragen aan SNR of een ander archief, maak daar dan tijdig afspraken over. Erfgenamen zullen dozen met dia's of mappen met negatieven niet zo snel over het hoofd zien maar een harde schijf is snel gewist. Bovendien gaat het in het digitale tijdperk niet alleen om de overdracht van bestanden en originelen, maar moet er ook iets worden geregeld over de gebruiksrechten. Leg daarom tijdig vast wat er met jouw beeldmateriaal moet gebeuren. Wij van SNR kunnen hierover adviseren.

De beschrijving van een foto: Algemeen

Houd bij het schrijven in gedachten dat de medehobbyïst die jouw collectie bekijkt deze tekst ziet als een foto-bijchrift. De beschrijving moet compact en leesbaar zijn.

De beschrijving moet in woorden een globale, doch getrouwe weergave geven van wat er op de afbeelding staat, zoals:

- (bij trein, metro en interlokale tram) plaats, station, baanvak (begin- en eindstation),
- (bij stadstram) plaats, straat
- bijzondere objecten, zoals seinhuizen, bruggen, waterkranen;
- (bij trein) treinnummer, (bij tram en metro) lijnnummer;
- materieelnummers;

e.e.a. uiteraard voor zo ver bekend.

Om een goed lopende, leesbare tekst te krijgen kan het handig zijn om de beschrijving te beginnen met een van de volgende termen:

- *Luchtfoto*: Foto van een deel van het aardoppervlak vanuit de lucht;
- *Overzicht*: Afbeelding van een bepaald gebied, doorgaans vanaf een hoog gebouw gezien;
- *Gezicht*: Afbeelding van een landschap (baanvak) of bebouwing (stationsgebied);
- *Afbeelding*: Afbeelding van een object, bijvoorbeeld een locomotief;
- *Interieur*: Afbeelding van het inwendige van een voertuig, vertrek of gebouw;
- *Detail*: Afbeelding van een voertuig een machine of een gebouw.

en als het gaat om personen:

- *Portret*: Afbeelding van een of enkele personen;
- *Groepsportret*: Afbeelding van verschillende personen in groepsverband;
- *Afbeelding*: Afbeelding van een of meer personen, die echter geen hoofdzaak maar wel een belangrijk onderdeel van de afbeelding uitmaken.

Bij de beschrijving van de afgebeelde objecten gaan we in principe van links naar rechts.

Bij buitenlandse plaatsen gebruiken we de buitenlandse benaming. Dus bijvoorbeeld:

- Aachen i.p.v. Aken, of beide: Aachen (Aken)
- Emmerich i.p.v. Emmerik, of beide: Emmerich (Emmerik)

Dit geldt vooral voor plaatsen over de grens die door Nederlandse spoor- en tramwegbedrijven worden aangedaan. Voor het overige buitenland (vanwege naams- en taalwijzigingen) handelen we bevind van zaken.

Namen van landen noemen we bij buitenlandse plaatsen die minder bekend zijn en waar de landsaanduiding dus informatie toevoegt. Voor bekende plaatsen vinden we het noemen van het land niet nodig, maar mag het mits het geen afbreuk doet aan de leesbaarheid van de beschrijving. Dus bijvoorbeeld:

- Montreux of het Zwitserse Montreux
- Cikampek (in Indonesië) of het Indonesische Cikampek

Bij de trefwoorden nemen we altijd een landencode op, dus voor het zoeken is de landsnaam niet strikt nodig.

Namen van provincies, deelstaten (Thüringen), kantons (Graubünden), eilanden (Java) vermelden we alleen als het geen afbreuk doet aan de leesbaarheid.

De beschrijving van een foto: Materieelnummers

Bij de aanduiding van materieel houden we de volgende werkwijze aan:

- [afkorting maatschappij]spatie[nummer]
- dus bijvoorbeeld: NS 86, of NS 21-84-573 0 533-0

De toevoeging van het type materieel (als die bekend en zinvol is) doen we bij voorkeur als volgt:

- [afkorting maatschappij]spatie[typeaanduiding]spatie[nummer]
- dus bijvoorbeeld: NS DE2 86, of NS Tds 21-84-573 0 533-0

Voor de leesbaarheid kan het geen kwaad de typeaanduiding (als je die weet) ook uitgeschreven op te nemen, dus:

- **dieselelektrisch tweewagenstel** NS DE2 86, of **zwenkdakwagen** NS Tds 21-84-573 0 533-0

Bij het gebruik van spaties en punten in materieel nummers volgen we in principe de conventie van het spoorwegbedrijf in kwestie (een conventie overigens in de loop der tijd kan wijzigen). Dus bijvoorbeeld:

- DB 41 360, DB 216 086-9
- ÖBB E89 107, ÖBB 1189.05

In de UIC-materieelcode is de tweede cijfergroep vòòr 2005 het eigendomskenmerk van het landelijk spoorwegbedrijf (84 = NS) en daarna het land waar het materieel is ingeschreven (84 = NL). Materieel van een Nederlands bedrijf kan in een ander land zijn geregistreerd, bijvoorbeeld de ICE-treinstellen van NS. Vòòr 2005 kan het blok 'cd' dus helpen de naam van de eigenaar te bepalen.

- Voor de oude eigendomscode: nl.wikipedia.org/wiki/UIC-eigendomscode
- Voor de huidige landencodes: nl.wikipedia.org/wiki/UIC-landencode of <https://www.uic.org/spip.php?rubrique95>

Vòòr 2005 moest materieel dus altijd geregistreerd zijn bij een landelijk spoorwegbedrijf, ook al lag het eigendom bij een ander bedrijf. Materieel waar dit het geval was, had achter het nummer de aanduiding [P].

Vanaf 2005 staat op materieel de landencodes (in letters) met daarachter een lettercode ter aanduiding van de eigenaar. Het 'Vehicle Keeper Marking register' wordt bijgehouden door de European Railway Agency. Als dus de lettercode leesbaar is, dan kun je met dit register bepalen van welk bedrijf een voertuig is.

- European Railway Agency: <http://www.era.europa.eu> → databases & registers → VKM register
- Na 2005 zou de aanduiding [P] dus niet meer voor hoeven komen, maar helemaal zeker zijn we daar niet van.

De SNR-Trefwoorden

Inleiding

We gebruiken de trefwoorden om die elementen van de foto te typeren die voor spoorweg- en tramweghobbyïsten (met hun uiteenlopende belangstelling!) van belang zijn. Daarbij gaat het om zaken als:

- maatschappij
- exploitatie spoor- en trambedrijf
- materieelsoort (motorrijtuig, ketelwagen, etc.) en -serie
- infrastructuurelementen (seinwezen, bovenbouw, bovenleiding)

We gebruiken de trefwoorden om de

- belangrijkste dan wel
- bijzondere en zeldzame

kenmerken van een foto te duiden.

- Dus een foto met een seinpaal ergens op de achtergrond krijgt alleen het trefwoord 'sein' als het om als het om een zeldzaam model gaat waarvan nauwelijks foto's bekend zijn. Staat het sein goed zichtbaar op de voorgrond dan uiteraard ook.

Het aantal trefwoorden dat we toekennen, is in principe onbeperkt. Uit één groep kunnen best meerdere trefwoorden worden toegekend.

- Bij een foto met daarop zowel een tram als een trein dus zowel 'tram' als 'spoor'.
- Bij een foto met daarop zowel een diesellocomotief als een elektrisch treinstel dus zowel 'motor' als 'elektrisch'

We hebben gekozen voor een systeem dat niet-hiërarchisch is, zonder samengestelde trefwoorden. Dat vereenvoudigt het kiezen van trefwoorden maar noopt in een aantal rubrieken tot het gebruik van het trefwoord 'overig' of 'detail'. Die trefwoorden gebruiken we om objecten uit die groep aan te duiden die te zelden voorkomen om een eigen trefwoord te krijgen, maar die voor specialisten wel belangrijk kunnen zijn.

We werken met een vast lijst trefwoorden. Bij trefwoorden zijn uniformiteit en vastigheid belangrijk. Anders heeft onze medehobbyïst er weinig aan bij zijn zoektocht. Hierna vind je de actuele lijst trefwoorden (actueel = ten tijde van opstelling van dit document). De lijst is niet statisch; op basis van onze ervaring en de ontwikkeling in het spoor- en trambedrijf kan het af en toe nodig blijken de lijst aan te vullen. Download dit document dus opnieuw op het moment dat je echt aan de slag gaat; dan weet je zeker dat je over de actuele lijst beschikt.

De groepen trefwoorden die wij gebruiken

Het land waar de foto is gemaakt

- de DRIEletterige ISO-3166 landencode, dus:
 - Nederland nld
 - Duitsland deu
 - België bel
 - Frankrijk fra
 - Zwitserland che
- en zie verder op: http://nl.wikipedia.org/wiki/ISO_3166-1

Exploitatie: vervoersvorm

- spoor
- tram
- metro
- industrie *ook voor mijnspoor, leger, waterstaatswerken*
- vervoeroverig *in onze collectie verdwaalde bussen, schepen, e.d.*

facultatief voegen we toe:

- bij spoor: S-bahn, RER
- tram: Randstadrail
- metro: U-bahn, underground, Randstadrail

Exploitatie: trein- en tramsorten

- een 'trein' of 'tram' is een groep railvoertuigen **onderweg** van een station naar een andere bestemming of omgekeerd
- materieel op een zijspoor of langs een perron vormt dus niet zonder meer een 'trein' of 'tram'

indien sprake is van een 'trein' of 'tram' dan kiezen we uit:

- reizigerstrein *of -tram*
- goederentrein *of -tram*
- werktrein *of -tram*
- gemengde-trein *of -tram*
- posttrein *of -tram*
- militaire-trein *of -tram*

en vervolgens vullen we voor zover zinvol aan:

- internationaal *alleen bij reizigers*
- TEE, Thalys, ICE, Benelux, Fyra
- bijzonder *bijvoorbeeld extra treinen*

het trefwoord '...-trein' of '...-tram' gebruiken we niet:

- bij stadstrambedrijven met bijna alleen reizigersvervoer
- indien slechts klein gedeelte van trein/tram afgebeeld (bijvoorbeeld alleen de locomotief en het eerste rijtuig)

Exploitatie: lijnummers tram

- lijn01, lijn02, lijn03, ..., lijn10, lijn11, lijn12, etc.

Exploitatie: op reis en aan het werk

- reizigers *als reizigers onderwerp van de foto zijn*
- personeel *als personeelsleden onderwerp van de foto zijn*
- haltebord
- kaartverkoop
- kaartcontrole
- *expodetail* *bijvoorbeeld: treinaanwijzers, vertrekstaten, perronmeubilair, bagagekarren*

Bijzondere situaties, voorvallen en gebeurtenissen

- NVBS *activiteiten van de NVBS, dat hoeven niet per se excursies te zijn*
- excursie *m.n. van de NVBS, maar ook andere organisaties*
- modelspoor *bijvoorbeeld Madurodam...*
- opening *van lijn of station*
- sluiting *van lijn of station*
- festiviteit *zoals een spoorwegjubileum, regeringsjubileum Wilhelmina, carnavalsviering*
- museum *voor musea en museumlijnen; museummaterieel zowel statisch als in bedrijf; ook historische collecties (niet in normaal bedrijf) van 'gewone' railbedrijven (De NS 3737 na opname in materieelpark van het SpMs krijgt dus de trefwoorden: museum èn NS.)*

• infrabouw	<i>bouw- en aanleg van stations, lijnen, spoorvernieuwing en –onderhoud</i>
• infrasloop	<i>afbraak van stations en lijnen</i>
• materieelbouw	<i>materieel in aanbouw in een fabriek of eigen werkplaats</i>
• materieelsloop	<i>materieel dat wordt gesloopt, of gereed staat om gesloopt te worden</i>
• ongeval	
• botsing	
• ontsporing	
• incident	
• oorlog	<i>materieel met oorlogsbeschildering, oorlogsschade of dat door oorlogsomstandigheden op uitzonderlijke plaatsen terecht is gekomen; verder ook oorlogsmaterieel (railkanonnen, e.d.) en verdedigingswerken</i>
• hergebruik	<i>railvoertuigen die als woning, tuinhuisje, schuur, kantoor, kiosk, etc. in gebruik zijn genomen</i>

Materieel: maatschappij

- we gebruiken de maatschappijafkortingen voor aanduiding van het afgebeelde materieel
- afkortingen voor Nederlandse bedrijven vind je in het 'Register van bedrijfsnamen en bedrijfsafkortingen', J.W. Sluiter 'Overzicht van de Nederlandse spoor- en tramwegbedrijven', p. 336 (4^e druk)
- voor de periode na WO II heb je binnen Nederland meestal voldoende aan: NZH, RTM, GVB, HTM, RET, WN, ccXX (Connexxion), NS, Arriva, Syntus, Veolia, Railion, DBS (Deutsche Bahn Schenker),
- een lijst van afkortingen en acroniemen voor buitenlandse bedrijven, Nederlandse museumlijnen en industriespoorwegen zoals wij die gebruiken, vind je door te klikken op [SNR-lijst-bedrijfsnamen](#) of deze op te vragen bij digitaal@nvbs.com.
- sinds de liberalisering is het met name in het goederenvervoer een komen en gaan van bedrijven; het is ondoenlijk daar een lijst van bij te houden; handel naar bevind van zaken en hanteer zo nodig het 'Vehicle Keeper Marking register' (zie hiervoor).
- spoorwegaanemers en industriespoorwegen nemen we alleen in de lijst op als het op als het materieelpark een substantiële omvang heeft; voor het overige gebruiken we de trefwoorden:
 - spoorwegaanemer
 - industrie
- bij particulier materieel (aanduiding [P] achter nummer) vermelden we de maatschappij waar de wagen/het rijtuig is ingeschreven
 - *n.b. na 2005 komt 'particulier' in principe niet meer voor [zie hiervoor over UIC-nummering]*
- bij dit materieel voegen we als trefwoord toe:
 - particulier

Materieel: tractiesoort

dit vermelden we alleen als er een tractiemiddel (voertuig of dier) zichtbaar is:

- paarden
- stoom
- elektrisch *waaronder tevens: accu*
- motor *in de zin van: verbrandingsmotor, dus voor diesel, benzine, benzol*
- tractieoverig *in zeer bijzondere gevallen, bijvoorbeeld mijnlocomotieven op perslucht*

Materieel: gewone materieelsoorten

- locomotief
- locomotor
- treinstel *zie toelichting hieronder*
- metrostel
- motorrijtuig of -wagen *voor het onderscheid zie toelichting hieronder*
- rijtuig of wagen *voor het onderscheid zie toelichting hieronder*
- stuurstandrijtuig *in geval een bijzonder railvoertuig met een stuurstand is uitgerust, gebruiken we 'stuurstand' soms ook als los trefwoord*

indien van toepassing toevoegen:

- geled *ook bij dubbelgeled, etc.*

als de rijtuig(en) goed zichtbaar zijn dan duiden we het type aan met de volgende rubrieken:

- personen
- couchette
- slaap
- bar
- restauratie
- salon
- Pullman
- bagage *zie toelichting hieronder*
- post

en indien wagen(s) goed zichtbaar dan duiden we het type aan met de volgende rubrieken:

- gesloten
- schuifwand *de volledige laadvloer is vanaf de losweg door het verschuiven van panelen bereikbaar al dan niet voor staalvervoer*
- huif *ook voor geïsoleerde wagens (in de praktijk: alle wit geschilderde wagens)*
- koel *met/zonder schuifdak of dekzeil*
- open
- zand
- zelflosser *met/zonder vast dak of zwenkdak*
- vee *ook paarden, pluimvee*
- plat *kan van lage, wegklapbare zij- en kopschotten zijn voorzien, ook staalwagens zonder huif*
- rongen *kan van lage, wegklapbare zij- en kopschotten zijn voorzien*
- container *ook wagen voor laadkisten en vuilniscontainers en buidelwagens (voor opleggers)*
- kuil
- ketel *ook gasketelwagen*
- potten
- silo
- post
- bagage *zie toelichting hieronder*

en verder:

- materieeloverig *voor materieel dat met de voorgaande trefwoorden niet te vangen valt*
- dienst *spoor: een rijtuig/wagen alleen voor dienstvervoer wordt (zie toelichting hierna)*
- werk *tram: een rijtuig/wagen alleen voor dienstvervoer wordt (zie toelichting hierna)*
- koninklijk *een rijtuig/wagen is gereserveerd voor koninklijk vervoer*

toelichting

- een 'wagen' is **niet** toegankelijk voor 'vreemden aan den spoorwegdienst', een rijtuig wel.
 - In een 'postwagen' wordt alleen post vervoerd, in een 'postrijtuig' kan ook PTT-personeel meereizen; er zijn dus zowel post-rijtuigen als -wagens.
 - Een 'bagagewagen' is op geen enkele manier toegankelijk voor reizigers. Een 'bagagerijtuig' heeft een zijgang en vouwbalgen o.i.d. voor reizigers, ook al hebben ze geen toegang tot de ruimte voor de bagage.
 - Indien zowel een personenafdeling aanwezig is als een post- of bagageafdeling dan is altijd sprake van een rijtuig.
- een 'treinstel' is een set gekoppeld voertuigen dat als regel alleen in de werkplaats van samenstelling wijzigt; vaak doet het in de exploitatie onder een gecombineerd nummer dienst maar niet altijd; het hebben van afzonderlijke baknummers doet niet ter zake.
 - In Nederland beschouwen we DDAR, DDZ en ICM bijvoorbeeld wel als treinstel, maar mat24 niet.
 - In Zwitserland NPZ wel.
 - In Duitsland ICE, VT08, VT11 en S-Bahntreinstellen wel maar railbussen of combinaties ETA+ESA niet.
- dienst- en werkmaterieel is materieel dat **alleen** binnen het spoor/trambedrijf wordt gebruikt en **niet** voor regulier reizigers- of goederenvervoer wordt ingezet
 - bij NS sprak men van 'dienstwagens'; de term werkwagen werd ook wel gebruikt maar dan voor wagens waarin gewerkt kon worden
 - bij de tram spreekt men meestal van 'werkwagen'; interlokale trambedrijven kenden soms wagens voor begeleidend personeel of voor instructie die als 'dienstwagen' werden beschouwd; maar bij stedelijke trambedrijven staat 'dienstwagen' voor een tramrijtuig of -stel in de gewone dienst
 - daarom: a) bij spoor altijd 'dienst', b) bij tram 'werk', behoudens uitzonderingen bij interlokale trams.

Materieel: bijzondere materieelsoorten

- bovenbouwmachine *ballastbedverdichter, ballastprofileermachine, schift/richtmachine, ballastploeg, etc*
- bovenleidingmontage *montagewagens, hefbordeswagen, haspelwagen, draadtrekmachine*
- gelijkrichterwagen
- meetvoertuig *tevens inspectierijtuig, meetlocomotief*
- sproeitrein *tevens losse sproeiwagen*
- slijptrein *tevens losse slijpmachine*
- Robeltrein
- kraan *tevens ongevalenkraan*
- verblijfswagen
- koppelwagen
- rolwagen
- rolbok

en verder ook weer:

- materieeloverig

Materieel: details

- materieedetail *een specifiek onderdeel zoals een schakelwals, pantograaf, remkraan, remcilinder, koppeling*
- interieur *het interieur van een railvoertuig*

Materieelseries: NS stoom

weinig fotografen van na WO II zullen nog Nederlandse stoomloc's voor de lens hebben gekregen, maar voor de volledigheid:

- we volgen de nummering volgens H. Waldorp 'Onze Nederlandse stoomlocomotieven in woord en beeld'
- daarbij kiezen we steeds het bijbehorende honderdtal, dus serie 3701-3820 aanduiden met '3700'

Materieelseries: NS diesel en elektrisch

locomotieven

- 100, 160, 200, 400, 450, 500 (*500 tevens ter aanduiding 600 en 700*)
- 1000, 1100, 1200, 1300, 1500, 1600 (*tevens ter aanduiding 1800*), 1700
- 2000, 2200, 2400, 2600, 2800, 2900

treinstellen en rijtuigen

- DE1, DE2, DE3, DE5
- omBC, omC
- mat24, mat35, mat36, mat40, mat46, mat54, mat 57, mat64
- planD, planE, planK, planL, planN, planT, planU, planV, planW
- DH1, DH2, DM90, SM90, SGM, SLT, ICM, DDM, DD-AR, IRM, VIRM, ICR, ICK
- Motorpost

Materieeltypes: spoor overig

het is ondoenlijk om voor buitenlandse spoorwegmaterieel trefwoorden aan te houden maar voor we gebruiken wel trefwoorden voor courante industrietypes die in de vaste dienst of in ieder geval regelmatig in Nederland te zien zijn:

- Talent, Lint, GTW
- class66, Traxx
- TGV, Thalys, ICE

Materieeltypes: tram

ook bij het trammaterieel is de diversiteit te groot om met trefwoorden te werken, we doen dat alleen voor de volgende courante benamingen van industrietypes:

- Avenio
- Citadis
- Combino
- PCC

Infrastructuur: sporensituaties

indien een sporensituatie of gebouwencomplex – goed zichtbaar – het hoofdonderwerp van de foto is dan vermelden we:

- emplacement
- tractieterrein *ofwel locomotiefdepot*
- werkplaatsterrein *te onderscheiden van een werkplaats (=een gebouw)*
- baanvak *i.c. een sporensituatie niet zijnde een emplacement*
- HSL *idem, maar dan voor een hogesnelheidslijn*

Infrastructuur: gebouwen en grote objecten

- overweg
- rangeerheuvel
- draaischijf
- perron
- veelading
- laadperron

- stationsgebouw
- stationskap
- wachthuisje
- rijtuigloods
- goederenloods
- remise
- locloods
- werkplaats
- reservoirgebouw
- onderstation
- schakelstation
- woning *niet voor noodwoningen, zie daarvoor rubriek 'bijzondere situaties'*
- gebouw *= alle overige gebouwen*

- brug

- voetbrug
- viaduct
- fly-over
- tunnel
- tunnelbak =verdiept spoor

en verder:

- infraoverig

Infrastructuur: details

indien een specifiek onderdeel het hoofdonderwerp van de foto is, dan wel (niet zijnde het hoofdonderwerp) zeer goed zichtbaar dan vermelden we:

- weegbrug
- ladingmal
- waterkolom
- wissel ook voor kruisstukken
- tandrad
- spoorconstructie dwarsliggers en bevestiging e.d.
- bovenleiding
- stootjuk

en verder:

- infradetail kilometerpalen, hellingwijzers, tegeltableaus
- interieur als het interieur van een gebouw op de foto staat

Infrastructuur: seinwezen

gebouwen:

- seinhuis
- wachtpost
- relaishuis
- VL-post

bedieningstoestellen:

- handeltoestel
- stelknoptoestel
- blokkast alleen vermelden indien los van handeltoestel
- bedieningstableau AR, NX, CVL, V-CVL,
- bedienpost bij computerbediende beveiliging

klassieke seinen:

- armsein hoofd- en voorseinen
- rangeersein rangeerseinpaal, rangeerpaallantaarn, rangeerstoplantaan, heuvelseinpaal
- seinlantaarn stopseinlantaarn, afsluitlantaarn, waarschuwinglantaarn
- wisselsein
- klassiekoverig

moderne seinen:

- lichtsein hoofd- en voorseinen
- lichtseinoverig H- en L-seinen voor goederentreinen, ATB-seinen, tunnelseinen, heuvelaanrijsein

borden en baken:

- baak borden- en planken die aan hoofdseinen en gevaarpunten voorafgaan
- bord alle overige – niet beweegbare – borden met een vaste plaats (zoals snelheidsborden)

op en in de trein:

- treinsein frontsein, sluitsein, sein op rangerend voertuig, sein op bezette voertuigen
- cabinesein ATB, ERTMS tableau in de cabine

diversen:

- seinbrug één of meer seinen (betrekking hebben op verschillende sporen) op één portaal
- slagwerk kamerslagwerk, perronslagwerk, overwegseinklok
- steller sein- of wisselsteller

en verder:

- seinwezenbinnen voor alle overige apparatuur in een seinhuis
- seinwezenbuiten voor alle overige apparatuur buiten